

לידת פרץ זרח

ספר בראשית פרק לח

(כז) וַיְהִי בַעַת לְדַתָּהּ וְהִנֵּה תְאוּמִים בְּבֶטְנָהּ: (כח) וַיְהִי בְלִדְתָהּ וַיִּתֵּן יָד וַתִּקַּח הַמִּילֵדֶת וַתִּקְשֶׁר עַל יָדוֹ שְׁנֵי לְאָמֵר זֶה יֵצֵא רֵאשִׁיטָה: (כט) וַיְהִי כְּמֹשִׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אַחִיו וַתֹּאמֶר מֶה פִּרְצָתְךָ עָלַי פֶּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרֶץ: (ל) וְאַחַר יֵצֵא אַחִיו אֲשֶׁר עַל יָדוֹ הַשְּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח:

רש"י פסוק כז

והנה תאומים - מלא ולהלן תומים חסר לפי שהאחד רשע אבל אלו שניהם צדיקים:

ויקרא שמו זרח. ע"ש זריחת מראית השני:

רמב"ן על בראשית פרק לח פסוק כט

ובמדרשו של רבי נחוניא בן הקנה (ספר הבהיר קצו) יזכיר סוד בשם אלה הילודים - אמרו איקרי זרח על שם החמה שהיא זורחת תמיד, ופרץ על שם הלבנה הנפרצת לעתים ונבנית לעתים והרי פרץ הוא הבכור וחמה גדולה מן הלבנה, לא קשיא דהא כתיב ויתן יד וכתוב ואחר יצא אחיו והנה לדעתם היה שם הלבנה לפרץ מפני מלכות בית דוד, והיו תאומים כי הלבנה מותאמת בחמה, והנה פרץ תאום לזרח הנותן יד, והוא בכור בכח עליון, כמו שאמר (תהלים פט כח) אף אני בכור אתנהו וזהו מאמרם (ר"ה כה) בקדוש החודש דוד מלך ישראל חי וקיים והמשכיל יבין: /

רש"י פסוק ל

(ל) אשר על ידו השני - ארבע ידות כתובות כאן כנגד ארבע חרמים שמעל עכן שיצא ממנו. ויש אומרים כנגד ד' דברים שלקח אדרת שנער ושני חתיכות כסף של מאתים שקלים ולשון זהב (ב"ר):

גור אריה פסוק ל

[כז] כנגד ד' חרמות. בב"ר (פה, יד.). ואם תאמר ומאי בא לרמוז כאן ענין עכן שמעל בד' חרמות, ויש לך לדעת כי לא היו אלו הבנים - בני דעלמא, אבל היו בני נולדו בגזירת השם יתברך, ויש בהם דברים נעלמים המורים על עניניהם, והיה ראוי להיות מן פרץ מלכות בית דוד ומן זרח מצד עצמו ראוי לצאת ממנו עכן שמעל בחרמות. ושינוי תולדה בזרח מורה זה, כי היה חידוש שיוציא העובר את ידו ולהשיבה, וזה מורה על עניני הבנים מה שהיה בעצמות כל אחד ואחד מן הבנים. וענין זה דבר גדול כי האחד שהוא פרץ - ממנו המלכות, שהמלך מושל לוקח במשפט, כמו שכתוב בפרשת המלך, והשני גם כן לוקח בכח היד, אבל הוא מעילה במה שאסור לו. כי שני הבנים פרץ וזרח דומים ללבנה וחמה, ששניהם הם מושלים ומלכים בעולם, וכל מלך פורץ גדר לעשות לו דרך במשפט (סנהדרין כ ע"ב), אבל אינו פושט יד ולוקח דבר שאינו שלו בממשלת יתירה. ולכך ישראל מונים לירח המאור הקטן, וזכה פרץ להיות ממנו מלכות בית דוד, ופורץ גדר לעשות לו דרך ויצא תחלה. אבל זרח הוא כנגד החמה, שגם הוא מלך, ופושט יד ביותר לתקפו יותר מן הראוי למלך, ולכך אין ראוי למלך, ויצא ממנו עכן פושט יד ליקח שאינו ראוי לו מועל בחרמות, וזה היה מורה מה שנתן יד לפשוט בדבר שאינו ראוי לו. ומפני שכח זה הוא לו מן השמש, שהרי נקרא "זרח" על שם זריחת השמש (רמב"ן פסוק כט), מעל בד' חרמות, נגד כח השמש שנתלה ביום הרביעי (לעיל א, יז).

ספר יהושע פרק ז

(א) וַיִּמְעְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַל בְּחָרְם וַיִּקַּח עִקְן בֶּן פְּרָמִי בֶן זַבְדִּי בֶן זָרַח לְמִטָּה יְהוּדָה מִן הַחָרֶם וַיַּחַר אֹף וַיְדוּד בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (טז) וַיִּשְׁכֶּם יְהוֹשֻׁעַ בְּבֹקֶר וַיִּקְרַב אֶת יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵי וַיִּלְכַּד שִׁבְט יְהוּדָה: (יז) וַיִּקְרַב אֶת מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה וַיִּלְכַּד אֶת מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי וַיִּקְרַב אֶת מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי לְגִבְרִים וַיִּלְכַּד אֶת בֵּיתוֹ לְגִבְרִים וַיִּלְכַּד עִקְן בֶּן פְּרָמִי בֶן זַבְדִּי בֶן זָרַח לְמִטָּה יְהוּדָה: (יט) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל עִקְן בְּנֵי שִׁים נָא כְבוֹד לַיהוָה לִידוּד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵן לוֹ תוֹדָה וְהִגַּדְתָּ נָא לִי מָה עָשִׂיתָ אֵל תִּכְחַד מִמֶּנִּי: (כ) וַיַּעַן עִקְן אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֲמֵנָה אֲנִי חֲטָאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכַזָּאת וְכַזָּאת עָשִׂיתִי: (כא) וְאַרְאֶה אֶת מִשְׁפַּחַת אֲדָרֶת שֶׁנֶּעַר אַחַת טוֹבָה וּמֵאֵתִים שְׁקֵלִים כֶּסֶף וְלִשׁוֹן זָהָב אֶחָד חֲמִשִּׁים שְׁקֵלִים מִשְׁקֵלוֹ וְאַחַד מֵאָה וְהֵנֶם טְמוּנִים בְּאֶרֶץ בְּתוֹךְ הָאֲהָלִי וְהַכֶּסֶף תַּחְתֵּיהֶם: (כד) וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת עִקְן בֶּן זָרַח וְאֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הָאֲדָרֶת וְאֶת לִשׁוֹן הַזָּהָב וְאֶת בְּנָיו וְאֶת בְּנֵי שׁוּרֵי וְאֶת חֲמָרוֹ וְאֶת צֹאֲנוֹ וְאֶת אֶהְלוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ וַיַּעֲלוּ אֹתָם עִמָּק עֶכָוֹר:

רש"י יהושע פרק ז פסוק כא

אדרת שנער - תרגומו: איצטלא (דמילתא) בבלי, שכל מלך שלא קנה לו פלטרין בארץ ישראל לא נתקררה דעתו במלכותו, שנאמר (ירמיהו ג יט): ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים, והיה למלך בבל פלטרין ביריחו, וכשהיה בא לכאן לובש אותם:

בבא בתרא דף ק/ב

שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו

ספר נר מצוה עמוד לב

דברי סופרים יותר חמורים מן דברי תורה. ודבר זה רמז הכתוב (קהלת י', ח) ופרץ גדר ישכנו נחש, ופירש זה, כי הגדר שהוא נעשה לקיום ולשמירה והם דברי חכמים שהם נעשו לסייג ולגדר, אשר כל גדר הוא שמירה וקיום, וכאשר הוא פורץ דבר שהוא לשמירה ולקיום אין לו קיום. ולכך כתיב ישכנו נחש, כי הנחש הביא מתה לעולם והנחש מוכן אל זה ביותר כמו שהביא מיתה אל העולם. וזה שהוא פורץ הגדר שהוא לשמירה ולקיום, ראוי בעצמו אל המיתה להיות בטל לגמרי מן העולם.

מגלה עמוקות על ואתחנן - אופן רם

שעבר ה' חרמות, ובזה גרם ב' חורבניו, לפי שלקח עכן אדרת שלל (יהושע ז כא), ואיתא (בתנחומא פרשת וישב [סי' ב']) שכל מלכים שבעולם היה להם בתים ביריחו, וכל מי שלא היה לו בית אין נקרא מלך, ואדרת שלל שלקח עכן, היא היתה מונחת בביתו של מלך בבל, ושם עבודה זרה היה כתוב עליה.

והטעם שנקרא קליפת מלך בבל אדרת, לפי שסופו להחריב בית המקדש, כמ"ש והלבנון באדיר יפול (ישעיה י' [לד]), מזה הטעם אתמר גם כן גבי עשו כלו כאדרת שער (בראשית כ"ה [כה]), לפי שגם עשו החריב בית שני. נמצא לפי זה כמו ששם עבודה זרה כתובה על אדרת שלקח עכן והיא קליפת בבל, כן הוא קליפת עשו, ולכן במזמור על נהרות בבל, אמר גם כן שם (תהלים קל"ז ז) זכור ה' לבני אדום, כי שניהם יונקים מן אדרת, ולכן שניהם החריבו הלבנון שהוא בית המקדש, לקיים מ"ש הלבנון באדי"ר יפול.